

УДК 340:351.713:336.2:316.485.6
DOI <https://doi.org/10.32782/npnuola.v32.2023.8>

Т. А. Латковська

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА СУДОВІ ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ У ПОДАТКОВИХ СПОРАХ

Актуальність дослідження. Історія світових війн та революцій, демонструючи недотримання державною владою прав і свобод людини, стала поштовхом для закріплення принципу верховенства права в конституціях демократичних держав. Відповідно до Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права, який є визначальним у захисті конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Особливої актуальності принцип верховенства права набуває під час проведення реформ, слугуючи орієнтиром для податкових змін. Тож сучасні позиції судових органів стосовно принципу верховенства права та його елементів потребують особливої уваги. Основними пріоритетами реформування податкової системи має стати боротьба з корупцією, впровадження сучасних механізмів виявлення та запобігання корупційним схемам. Верховенство права панує там, де владні інституції дотримуються всіх без винятку принципів, названих Венеціанською комісією обов'язковими його елементами.

Метою статті є дослідження принципу верховенства права крізь призму аналізу правових позицій судових органів.

Виклад основного матеріалу. Із припису частини першої ст. 8 Конституції України, згідно з якою «в Україні визнається і діє принцип верховенства права» [3], впливає обов'язок держави не вдаватися до свавільних дій. Принцип верховенства права в українському конституційному законодавстві є двоскладовим: відповідно до першого «верховенство права в Україні визнається», відповідно до другого – «верховенство права в Україні діє».

У Рішенні Конституційного Суду України від 18 червня 2020 року підкреслено, що стосується першого – імперативу визнання верховенства права державою, то Україна виконала його як на міжнародному рівні (шляхом приєднання до Статуту Ради Європи та ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року), так і на національному (шляхом унормування принципу верховенства права передусім у розділі I «Загальні засади» Конституції України, завдяки чому він сукупно з іншими принципами цього розділу визначає український конституційний лад,

а також шляхом унормування цього принципу у звичайних законах держави як керівного для діяльності різних органів державної влади). Другий складник «верховенства права» висуває імператив його дієвості, тобто ефективності, чим, власне, і здійснюється забезпечення його практичної значущості. Ідеться насамперед про сукупність національних інституцій, механізмів і процедур, що є доконечними для того, щоб особа була спроможною володіти людською гідністю та захистити себе від свавільних дій держави (її органів і посадових осіб). Цей складник спрямовано здебільшого на вимогу щодо наявності в політичній та юридичній системах держави тих інституційних (структурних) елементів, що в поєднанні з відповідними юридичними процедурами забезпечують інституційний та процесовий механізми верховенства права [4].

Принцип верховенства права виступає об'єктом дослідження у багатьох працях науковців. Сама же категорія «верховенство права» є предметом дискусій на протязі довгого періоду.

Розглядаючи принцип верховенства права вчені зазначають, що пріоритетною складовою правових реформ є забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування саме на основі даного принципу [5, с. 14–19]. Дійсно, високий рівень інтеграції принципу верховенства права у державну діяльність впливає на стан справедливого правосуддя і, що особливо важливо в наші дні, на зменшення рівня корупції. Належачи до загальних принципів права, принцип верховенства права є одним із найбільш основоположних та імперативних правил регламентації будь-якої сфери суспільних відносин,

Відомий науковець, суддя Конституційного суду України – Сергій Головатий, написав фундаментальну працю, присвячену верховенству права як доктрину конституційної теорії та як принцип юридичної практики. Досліджуючи генеалогію ідеї верховенства права, становлення та сутність доктрини верховенства права як однієї з провідних у ліберальній течії юридичної наукової думки, вчений розкриває значення цієї доктрини для теорії та практики новітнього конституціоналізму [6]. Розглядаючи розвиток доктрини верховенства права упродовж ХХ століття в конституційній теорії країн англосаксонської системи права – Великої Британії, Канади, Сполучених Штатів Америки, вчений здійснює порівняльний аналіз доктрини верховенства права з європейськими країнами континентальних систем права, внесок Організації Об'єднаних Націй у наповнення поняття «верховенство права» конкретним юридичним змістом, завдяки визначенню засадничих принципів, що лежать в основі верховенства права [7]. Аналізуючи діяльність політичних інститутів Ради Європи, спрямовану на впровадження принципу верховенства права, практику Європейського Суду в тлумаченні Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року у частині розкриття юридичного принципу верховенства права, вченим зроблено висновок про те, що такий принцип є універсальним та інтегральним, який властивий усім статтям Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини (на ньому ґрунтується правопорядок країн-учасниць цієї Конвенції), які не можуть бути порушені навіть у період надзвичайного стану та військових дій [8].

Таким чином, основоположними європейськими ідеалами, що становлять спільну спадщину європейських народів є ті цінності, до яких належать принципи верховенства права, демократії та прав людини, вони є тими елементами, які було покладено в основу фундаменту створення Ради Європи та сьогодні ефективно захищаються в рамках діяльності Європейського суду.

Актуальним питанням постає і питання дослідження принципу верховенства права в такій важливій підгалузі фінансового права – податкове право. Роль та значення податків у суспільстві важко переоцінити, оскільки вони становлять основне джерело наповнення доходів бюджету держави. Ухилення від оподаткування може загрожувати фінансовій безпеці держави та створювати серйозні труднощі у реалізації її функцій. У системі податкового права України принцип верховенства права є основоположним принципом для податкової системи.

Досліджуючи стан та перспективи розвитку податкового законодавства дослідники зазначають, що місце правових норм у системі ієрархії визначається місцем акта законодавства, яким їх встановлено в ієрархії таких актів, але за межами правила про ієрархію нормативно-правових актів залишаються принцип верховенства права, який встановлює низку правових норм найвищої юридичної сили, оскільки зазначений принцип у системі ієрархії займає вищий щабель порівняно з іншими конституційними нормами, а також спеціальні правові норми-винятки, що встановлюються актами меншої юридичної сили відповідно до вказівки акта вищої юридичної сили. Резюмуючи про застосування подібних норм, особливо у сфері прав людини, робиться наголос на тому, що державні органи повинні враховувати концепцію найбільшого захисту прав і свобод людини і громадянина та віддавати пріоритет нормі, більш сприятливій людині [9].

Принцип верховенства права включає як змістовний аспект (правове відношення між людиною і державою на засадах визнання людини, її життя та здоров'я найвищою соціальною цінністю), так і процедурний аспект (ґрунтується на критеріях відповідності правотворчої та правозастосовної діяльності вимогам заборони зворотної дії закону, якості закону та однакового його застосування, вимозі застосування заходів відповідальності виключно на підставі закону).

Не тільки вчені та практики намагаються дати відповідь на питання як змістовного, так і процедурного наповнення принципу верховенства права, а й міжнародні організації та їх представники. Так, на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року Венеціанська комісія схвалила доповідь з верховенства права, де також досліджено розуміння верховенства права.

Розглядаючи позиції змістовного наповнення верховенства права, автори дійшли висновку, що обов'язковими елементами верховенства права є: законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес введення в дію приписів права; юридична визначеність; заборона свавілля; доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю; дотримання прав людини; заборона дискримінації та рівність перед законом [10].

Як зазначають дослідники, сприйняття наведених елементів верховенства права дозволяє говорити про те, що верховенство права панує там, де владні інституції керуються у своїй діяльності низкою чітко виражених правил, кожне з яких саме по собі є принципом, а значить бажаним є закріплення кожного з них у законі із подальшим його власним тлумаченням [11].

Окремо на принципі верховенства права наголошено у Кодексі адміністративного судочинства України. Так, відповідно до статті 6 КАС України [12]:

1) суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

2) суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини.

3) звернення до адміністративного суду для захисту прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

4) забороняється відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини.

Ст. 242 Кодексу встановлює, що рішення суду повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

Таким чином, КАС України встановлено, що під час вирішення справи суд керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями. Суд застосовує принцип верховенства права, враховуючи судову практику Європейського суду з прав людини. Саме тому правильне розуміння та застосування позицій Європейського суду з прав людини є неодмінною складовою професійної діяльності суддів. При цьому значний обсяг практики ЄСПЛ та складність систематизації рішень Страсбурзького суду вимагають від суддів постійного моніторингу таких рішень.

Разом із тим, відповідно до статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Тож, захист прав платників податків найчастіше відбувається в межах адміністративного судочинства і що вкрай важливо – в Кодексі адміністративного судочинства України безпосередньо закріплено та деталізовано принцип верховенства права. Загальний принцип верховенства права отримує своє пряме застосування при регламентації податково-правових норм.

Багато податкових спорів розглядається і Європейським Судом з прав людини, рішення якого є важливими і для застосування національними судами.

Таким прикладом є рішення по справі «Othymia Investments B.V. v Netherlands» (заява №75292/10), яку розглядали в контексті порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що встановлює право на повагу до особистого життя. Однак по суті мова йде про обмін податковою інформацією між уповноваженими органами Нідерландів та Іспанії, що стосується Othymia Investments, без її попереднього повідомлення про факт передачі даних іноземній юрисдикції.

Розглянувши всі обставини справи, ЄСПЛ дійшов висновку, що повідомлення особи про факт передачі інформації іноземній юрисдикції на направлений нею запит не є обов'язковим. Суд зазначив, що ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не може тлумачитися в тому контексті, що компанія-заявник мала право отримати попереднє сповіщення про передачу податкової інформації іспанським органам.

Окрім того, Суд зазначив про відсутність факту порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки передача таких відомостей мала легітимну мету.

Подібною, але не аналогічною до справи «Othymia Investments B.V. v Netherlands», є справа «M.N. and Others v San Marino». Судові органи Сан-Марино передали органам слідства Італії інформацію, що містила відомості про банківські активи особи, яка не була підозрюваною у вчиненні злочину, розслідування якого проводилося в Італії. Логічним є те, що в цій ситуації суд дійшов висновку щодо наявності факту порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, адже розкриття такої інформації уповноваженими органами Сан-Марино не мало легітимної мети [13].

Ще одним спором, що стосується розкриття податкової інформації, є справа «Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v Finland». Одна з компаній заявниць здійснила публікацію інформації щодо доходів та активів платників податків у друкованому виданні, тоді як інша запропонувала послугу з надання податкових відомостей усім зацікавленим особам через смс-повідомлення, обґрунтовуючи це свободою журналістської діяльності. Однак ЄСПЛ не підтримав позицію заявників та прийняв рішення про неприйнятність заяви.

ЄСПЛ постановив, що мало місце втручання в право компаній-заявників поширювати інформацію. Втім, це втручання було передбачено законом та переслідувало законну мету – захист репутації або прав інших осіб. Отже, мали місце законні підстави для поширення таких даних суспільству. Тож, ЄСПЛ чітко сформував позицію, що надання банківської та податкової інформації представникам іноземних юрисдикцій у межах виконання міжнародних угод не може спричиняти порушення ст. 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя» та ст. 10 «Свобода вираження поглядів» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [14].

Конституційний Суд України теж неодноразово ухвалював рішення, керуючись принципом верховенства права та його складовими. Так, у Рішенні Конституційного Суду України від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010 зазначено, що елементами верховенства права є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності

правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі (абзац другий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005). Принцип правової визначеності означає, що «обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки» (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010) [15].

Складовими елементами принципу верховенства права є, зокрема, правова передбачуваність та правова визначеність, які необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набуте ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано (абзац третій пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005) [16].

Як правило, особи розраховують на стабільність та усталеність юридичного регулювання, тому зміни законодавства, які бувають частими та непередбачуваними, перешкоджають ефективній реалізації ними прав і свобод, а також підривають довіру до органів державної влади, їх посадових і службових осіб.

Конституційний Суд України вважає, що принцип правової визначеності вимагає від законодавця чіткості, зрозумілості, однозначності правових норм, їх передбачуваності (прогнозованості) для забезпечення стабільного правового становища людини [17]. Правова визначеність дає можливість учасникам суспільних відносин завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх легітимних очікуваннях (*legitimate expectations*), зокрема у тому, що набуте ними на підставі чинного законодавства право буде реалізоване. Правовою визначеністю обумовлюється втілення легітимних очікувань, тобто досягнення бажаного результату шляхом вчинення правомірних дій з огляду на заздалегідь передбачені ймовірні наслідки. Втілення легітимних очікувань унеможливорюється, зокрема, у випадку, коли особа не може досягнути прогнозованого результату внаслідок зміни юридичного регулювання у такі строки, що не є розумними та обґрунтованими [18].

Недотримання Україною принципу правової визначеності досить часто стає причиною розгляду справ ЄСПЛ, який у своїх рішеннях вже багато разів звертав увагу України на недосконалість чинного законодавства щодо забезпечення стабільності, чіткості, зрозумілості й передбачуваності його норм. У зв'язку з цим актуальними є такі справи, що розглядав ЄСПЛ, як «Шокін проти України», «Новік проти України», «Слоєв проти України».

Застосування принципу правової визначеності міститься в рішенні у Case C-184/19 *Necta Viticol SRL* від 30.04.2020 (справа стосувалась змі-

ни ставки акцизного збору на ферментовані напої, крім вина та пива без передбачення перехідних положень, коли така поправка набирає чинності через вісім днів після опублікування) Суд ЄС зазначив, що принципи правової визначеності та захисту законних очікувань є частиною правового порядку ЄС. Відповідно вони повинні дотримуватися не лише інституціями ЄС, а й державами-членами, коли вони здійснюють повноваження, надані їм директивами ЄС (рішення Суду ЄС від 09.06.2016, Wolfgang und Dr. Wilfried Rey Grundstücksgemeinschaft, Case C-332/14). Принципи правової визначеності та захисту законних очікувань вимагають, по-перше, щоб норми права були чіткими та точними; по-друге, щоб суб'єкти могли передбачити їх застосування до них. Крім того, принципи правової визначеності та захисту законних очікувань не перешкоджають державі-члену ЄС вносити поправки до старого закону з негайним набранням чинності, не встановлюючи перехідних положень.

Монаєнко А., розглядаючи принцип стабільності податкового законодавства, відмітив, що стабільністю законодавства є якісний стан всіх нормативно-правових актів, який характеризується постійною ефективністю правового регулювання певної групи суспільних відносин, відсутністю колізій між собою, якістю правових приписів, що них містяться, а також слугують задоволенню як публічних інтересів держави, так й приватних інтересів осіб [19].

У рішенні в Case C-519/21 ASA v DGRFP Cluj від 16.02.2023 Суд ЄС зазначив, що принцип правової визначеності, який є одним із загальних принципів права ЄС, вимагає, щоб норми права були чіткими, точними та передбачуваними – особливо якщо вони можуть мати негативні наслідки для осіб і підприємств, щоб вони могли однозначно визначити свої права та обов'язки та вжити відповідних заходів. Принцип правової визначеності повинен дотримуватися в національному законодавстві країн-членів, яке входить до сфери дії права ЄС або імплементує його.

Тому чіткість, зрозумілість, передбачуваність у застосуванні норм Податкового кодексу України, щоб фізична особа могла для себе спрогнозувати настання певних наслідків у разі застосування податкових норм, є не тільки складовими принципу правової визначеності, а і слугують ефективній реалізації принципу стабільності податкового законодавства в Україні.

Верховенство права – основоположний принцип, який передбачає рівність усіх і кожного перед законом, неминучість покарання за його порушення; який охоплює всі аспекти життя громадян України: від безпеки до ефективної боротьби з корупцією.

Висновки. Верховенство права, будучи одним із найбільш основоположних принципів демократичного суспільства, передбачає судовий контроль над втручанням у права кожної людини.

Європейська комісія у висновку щодо заявок на членство в Європейському Союзі, поданих Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 року зазначила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права, проте корумпована складова країни передбачає подальшу боротьбу з корупцією, залишаючись однією з основних вимог суспільства.

Подолання корупції сьогодні є пріоритетним питанням, яке стосується і податкової системи. Не дивлячись на те, що в країні створена система антикорупційних органів, яка коштує платникам податків немалих коштів, однак, нажаль, низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання.

Багато країн за останні роки зробили справжні економічні прориви. Вони базувалися на зростанні економічних свобод, у тому числі на податкових реформах. Державна же антикорупційна політика не завжди ґрунтується на повних, об'єктивних та достовірних даних, а зусилля різних державних органів та органів місцевого самоврядування, та громадськості недостатньо скоординовані.

Чинна податкова система призвела до формування корупційної системи і значного відставання української економіки. Отже, залишати її – це мати той самий результат, який маємо всі роки її існування. Високий рівень інтеграції принципу верховенства права у державну діяльність, як правило, впливає на стан справедливого правосуддя і, що особливо важливо в наші дні, на зменшення рівня корупції. Основними пріоритетами реформування податкової системи має стати боротьба з корупцією, впровадження сучасних механізмів виявлення та запобігання корупційним схемам, і обов'язково посилення відповідальності за участь у корупційних схемах.

Література

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1: А–Г. 672 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Том 3. Загальна теорія права. Х. : Право, 2017. 952 с.
3. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020. <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>
5. Наливайко Л., Чепік-Трегубенко О. Принцип верховенства права: питання доктрини та практики. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 25.02.2021). С. 14–19.
6. Головатий С. Верховенство права: Монографія : у 3-х кн. Книга 1. Верховенство права : від ідеї до доктрини Київ: «Фенікс», 2006. С. 1–624.
7. Головатий С. Верховенство права: Монографія : у 3-х кн. Книга 2. Верховенство права : від доктрини до принципу. Київ: «Фенікс», 2006. С. 625–1276.
8. Головатий С. Верховенство права: Монографія : у 3-х кн. Книга 3. Верховенство права : український досвід. Київ: «Фенікс», 2006. С. 1277–1747.
9. Долженков О.В. Податкове законодавство: стан та перспективи розвитку. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2020. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14551>
10. Верховенство права [Електронний ресурс] : доповідь / Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія). – 2011. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr)
11. Писаренко Н. Б. Верховенство права в адміністративному судочинстві: від доктринальної ідеї до практичної імплементації. Вісник Національної академії правових наук України. 2018. Т. 25. № 1. С. 134–145.

12. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15?find=1&text=%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD#w1_6

13. Головацька А. Огляд практики ЄСПЛ у податкових спорах. *Юридична газета*. № 43-44 (645-646).

14. Європейська конвенція з прав людини, ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського Артема Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010

16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Мартинова Володимира Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 469 Митного кодексу України від 31 березня 2015 року № 1-рп/2015

17. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців тринадцятого, чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України (справа про оподаткування пенсій і щомісячного довічного грошового утримання) від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018

18. Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ Україна» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців двадцять четвертого, двадцять п'ятого, двадцять шостого розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення деяких положень та усунення суперечностей, що виникли при прийнятті Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 23 березня 2017 року № 1989–VIII від 5 червня 2019 року № 3-р(I)/2019 № 3-р(I)/2019

19. Монаєнко А. Принцип стабільності податкового законодавства крізь призму аналізу практики Верховного Суду, ЄСПЛ, суду ЄС. *Юридична газета*. 03 березня 2023.

Анотація

Латковська Т. А. Принцип верховенства права та судові правові позиції у податкових спорах. – Стаття.

Податкова політика держави визначає найважливіший напрямок побудови його податкової системи, тому, як правило, коригується лише через кардинальні зміни політичного чи соціально-економічного характеру в рамках проведених податкових реформ.

Податкова система тісно пов'язана з постійно діючим механізмом. Адже для безперервного функціонування цього механізму, що забезпечує виконання державою, її органами, органами місцевого самоврядування покладених на них завдань та функцій, необхідні фінансові ресурси, які в умовах об'єктивно існуючого закону вартості та товарно-грошових відносин мають грошовий характер і форму централізованих та децентралізованих фондів коштів. Податкова система, зачіпаючи матеріальні інтереси суб'єктів та відображаючи особливості політичного устрою держави, обумовлює можливість процесу формування принципів податкової системи.

Основоположним принципом для податкової системи є принцип верховенства права. Верховенство права розглядають вчені як панування права у життєдіяльності громадянського суспільства і функціонуванні держави (П.М. Рабінович), обґрунтовуючи не тотожність принципу верховенства права принципу верховенства закону, відмінність між якими пов'язують з розбіжністю у розумінні права і закону [1]. Верховенство права визначається вченими (С.В. Шевчук) як принцип, основним змістом якого є забезпечення панування права над політичною владою держави та іншими суспільними нормативними регуляторами, унеможливлення прояву свавілля державної влади, забезпечення дотримання вимог справедливості, а також реалізації прав людини та основних свобод і їх відповідних гарантій [2, С. 27].

Серед багатьох загальноприйнятих принципів визначених науковцями (принцип законності, справедливості, рівності, визначеності, ясності, взаємної відповідальності тощо), принцип верховенства права є одним з найбільш основоположних принципів регламентації будь-якої сфери суспільних відносин, який передбачає рівність усіх і кожного перед законом, неминучість покарання за його порушення; який охоплює всі аспекти життя громадян України: від безпеки до ефективної боротьби з корупцією. Верховенство права, будучи одним із найбільш основоположних принципів демократичного суспільства, передбачає судовий контроль над втручанням у права кожної людини.

Ключові слова: верховенство права, принцип верховенства права, податкова система, податковий спір, судові рішення.

Summary

Latkovska T. A. The principle of the rule of law and judicial legal positions in tax disputes. – Article.

The tax policy of the state determines the most important direction of the construction of its tax system, therefore, as a rule, it is adjusted only due to radical changes of a political or socio-economic nature within the framework of tax reforms.

The tax system is closely related to the permanent mechanism. After all, for the smooth functioning of this mechanism, which ensures the performance by the state, its bodies, and local self-government bodies of the tasks and functions assigned to them, financial resources are necessary, which, under the conditions of the objectively existing law of value and commodity-monetary relations, have a monetary nature and the form of centralized and decentralized funds of funds. The tax system, affecting the material interests of subjects and reflecting the features of the state's political system, determines the possibility of forming the principles of the tax system.

The fundamental principle of the tax system is the rule of law. Scholars consider the rule of law as the rule of law in the vital activities of civil society and the functioning of the state (P.M. Rabinovych), justifying the non-identity of the principle of the rule of law with the principle of the rule of law, the difference between which is associated with a difference in the understanding of law and law [1]. The rule of law is defined by scientists (S.V. Shevchuk) as a principle, the main content of which is to ensure the rule of law over the political power of the state and other public normative regulators, to prevent the manifestation of the arbitrariness of state power, to ensure compliance with the requirements of justice, as well as the realization of human rights and fundamental freedoms and their respective guarantees [2, p. 27].

Among the many generally accepted principles defined by scientists (the principle of legality, justice, equality, certainty, clarity, mutual responsibility, etc.), the principle of the rule of law is one of the most fundamental principles of the regulation of any sphere of social relations, which provides for the equality of all and everyone before the law, the inevitability punishment for its violation; which covers all aspects of the life of Ukrainian citizens: from security to effective fight against corruption. The rule of law, being one of the most fundamental principles of a democratic society, involves judicial control over interference with the rights of every person.

Key words: rule of law, the principle of rule of law, tax system, tax dispute, court decisions.